

En scene i Visselbjerg borgestue 1648

Af H. K. Kristensen

Visselbjerg borgestue, der til daglig var et ret fredeligt sted, nærmest som en dagligstue, hvor både herskab og tyende kunne komme, viste et par dage i februar måned 1648 et ganske andet sceneri. Den 16. var sognepræsten for Alslev-Hostrup hr. *Oluf Jørgensen* og vellærd mand *Johannes Blonco-gius*, skolemester på Visselbjerg, og *Anders Jensen*, borger i Varde og fuldmægtig på Visselbjerg, tilstede, og den 18., da mødet gentoges, var her tillige gårdens og godsets ejerinde *Margrethe Ahlefeldt*, datter af Gregorius Ahlefeldt til Søgård og Gråsten og enke efter *Adolph Jørgen Ahlefeldt* til Visselbjerg, der var død en del år tidligere (1636), desuden velbyrdig fru *Christence Krag* og endnu nogle flere.

De mødte var begge dage forsamlet om en stakkels kvinde fra Visselbjerg gods, *Maren Iversdatter fra Hostrup*, som nok har siddet fængslet på Visselbjerg. Hun blev nu forhørt, allerede den 8. februar var hun blevet dømt til at »straffes på sin hals« som morderske, for at have født i dølgsmål og have myr-det to nyfødte. Alt var nok ikke kommet frem før dommen. Det var ikke ualmindeligt, at dømte påny blev afhørt mellem domsafsigelsen og henrettelsen, bl.a. for at finde medskyldige, navnlig var det ikke ualmindeligt ved hekseprocesser. Her var der intet pinligt forhør. Maren var da heller ikke anklaget for hekseri. Hun stod »ledig og løs« og aflagde en længere til-ståelse for det fine selskab.

Det fremgik tydeligt, at hendes onde ånd og forfører var fru Ahlefeldts ridefoged Morten Nielsen. Da sagen blev rejst mod Maren, fik han da også travlt med at sikre sig et godt vidnes-byrd. På snapstinget 11. januar 1648 spurgte han tingmæn-

dene om, hvordan han havde opført sig, og et stokkenævn, 24 mænd, vidnede, at han var født i Briksbøl, søn af Niels Jepsen og hustru Apelone, og han havde skikket sig ærlig, kristelig og vel. Af det følgende får vi unægtelig vore betænkeligheder ved dette vidne.

Ved afhøringen i borgestuen har præsten vel været lederen. Bloncogius, der var lærer for Ahlefeldts 3 døtre på 16 til 11 år har vel fungeret som skriver, fuldmægtigen må have været retskyndig, da han i tingbogen optræder som sagfører. Christence Krag var også en godsejerenke, nemlig af naboherregården Øllufgård. Var hun kommet på et tilfældigt besøg, eller var hun inviteret til en ret nervepirrende, plump forlystelse i uhygge? Det kan der kun gisnes om. Men noget egentligt ærinde kan man ikke se, hun har haft.

Maren bekendte, at Morten Foged havde lokket hende (nærmest omtalt som voldtægt), da hun var med ham på Knudsmark hede at ordne et dige, og endnu et par gange senere, og da hun blev frugtssommelig og var gift, sagde Morten, hun skulle påstå, manden var faderen til barnet. Manden har muligvis været soldat i krigen 1643-45. Barnet begravede hun med sine hænder i Hostrup kirkegård. Gentagne truede Morten hende. Senere havde flere mænd ligget hos hende, bl.a. en mand i Ribe. Og hun fik endnu et barn, det fødte og begravede hun på Torrup-Brøndum hede.

22. februar var det atter tingdag på Skast herreds ting. Da sluttede sagen i tingbogen således: »Efter at forskrevne bekendelse og den dom hende i dag 8 dage er overgangen var oplæst, er forskrevne Maren Iffuersdatter straks antvortet rettermandens hånd og med sværdet henrettet«.

– Hvordan gik det så ridefogden, der jo dog havde begået lejermål og endog havde sin egen ægtehustru? Bøden for et sådant forhold var i reglen ikke ringe. Det var herskabet, der havde pligt til at tage sig af det. Fru Ahlefeldt havde sør holdt sin stærke hånd over en rå tjener, bare han ellers virkede til hendes fordel og støttede hende i hendes stridigheder. Sådan gik det også denne gang. Fruen stævnedes ikke Morten for lejermål eller voldtægt, men hun lagde sag an mod ham for pligtforsømmelse. En af hendes fæstebønder havde ladet nogle

kirkeenge gå fra sin gård, at uden ridefogden havde forbudt det. Det var altså værre i hendes øjne, end når fogden drev en stakkels kvinde ind i de utugtiges rækker.

Kilder:

Skast herreds tingbog 1648 11/1, 8/2, 22/2, 18/7. Bue Kaae: Den ustyrlige ladefoged på Visselbjerg, Fra Ribe Amt 1954, 364-74.

En sikret medgift

Af H. K. Kristensen

Selvejer Nis Sørensen Buch i Andst havde en datter Kirsten Nisdatter, som var blevet forlovet med »velforstandig mand Poul Nissen i Vejen«, og Buch havde lovet at give hende 100 rdl. i medgift. Måske har Poul Nissen været svagelig, i hvert fald var han betydelig ældre end Kirsten, – så man drøftede problemet om, hvad der skulle ske med medgiften, om Poul Nissen døde før Kirsten. Man blev enig om en ordning og tog til tinge – Malt herreds ting – den 13. aug. 1681, hvor Buch gav til kende »på det for^{ne} Kirsten Nisdatter kan være forsikret hendes medgift igen, om Gud behager at kalde bemeldte Poul Nissen fra hende og ikke har avlet børn udi ægteskab«, så var der truffet en bestemmelse om, hvordan der skulle forholdes.

Derefter »fremkom Poul Nissen og tog for^{ne} Nis Sørensen Buch i hånd og pantsatte til ham på hans datters vegne »sin egen tilhørende ejendom¹, som han udi hånd og værge har udi Vejen og Vorup mark², det være sig udi huse og »bøge« (bygning), ager og eng, skov og mark, hede og kær, moser, forte og fægang, fiskevand med andet tilhørende, som hun (Kirsten Nisdatter) til en vis forsikring skal have for for^{ne} medgift«.

Imidlertid havde Poul Nissen været gift før, og med sin afdøde kone havde han datteren Else.

Når Niels Buch således sikrede sin datter, at hun også efter ægtemandens død kunne nyde medgiften, er det sket for at værne hende mod en bestemmelse i den endnu dengang gæl-